Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

№ 7 Пятніца, 25 Ліпня 1924 г. Год I.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць два разы ў тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 1 злоты 20 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Людвісарская вул. дом № 4. (Wilno, Ludwisarska 4). Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак за радок пэтыту: на 1 стар. — 15 гр.; у тэксьце — 10 гр.; на апош. стар. — 5 гр.

Няўдача рэконструкцыі ураду.

Дасюль яшчэ ня выясьнілася справа рэконструкцыі кабінэту п. Уладыслава Грабскага.

Вісіць у паветры адстаука Міністра Заграпічных Справау графа Замойскага, месца якога меуся заняць быушы прэзэс радыкальнае народнае польскае партыі „Вызвалене“ п. Станіслау Тугут.

Няпрынята яшчэ і адстаука Міністра Прасьветы п. Міклашэускага, на месца якога выступала кандыдатура брата цяперашняга прэм‘ер-міністра Грабскага — Станіслава.

Ня уходзячы у разгляд адпаведнасьці п. Тугута на пасаду міністра заграпічных справау, як такіх, якія нас датычаць агулам, мусім прызнаць, што кандыдатура п. Станіслава Грабскага у міністры прасьветы нічога ня суліла добрага беларускай школьнай справе.

Прынамсі, школьная палітыка гэткіх выдатных прадстаунікоу польскага нацыяналізму, як п. Грабскі Станіслау наурал ці дала-б нам што-нібудзь новае.

Даволі унікнуць у характарыстыку п. Ст. Грабскага з боку больш лібэральных польскіх кругоу, чымся нарадовая дэмократыя, да якой адносіцца п. С. Грабскі, каб зрабіць усе належныя вывады.

Характарызуючы будучага міністра Прасьветы „Kurjer Porannу“ зазначае, што п. Ст. Грабскі побач з п. Раманам Дмоускім зьяуляецца найгалоунейшаю, найбольш уплывоваю, наймацней дырыгуючай і найболей штандароваю фігураю нацыянальна-дэмократычнага абозу.

Брат цяперашняга прэм‘ера розьніцца ад яго тым, што зьяуляецца фанатыкам палітыкі як «мастацтва дзеля мастацтва».

Тэмпэрамэнт п. Ст. Грабскага у пачатку яго дзеяльнасьці, у маладыя гады кінуу яго у камуністычнае крыло соцыяль-дэмократыі. Разам з таварышкаю Розаю Люксэмбург ён кідау рукавіцу старому сьвету і гэта тлумачыць яго запал, з якім у старыя гады расьпісвау у апотэознай форме на шпальтах рэдагованага ім «Słowa Polskiego» італьянскі фашызм.

Констатуючы цяперашні нацыяналістычны сьветапагляд п. Станіслава Грабскага, лібэральная польская дэмократыя у «Kur. Por.» проста сьцьвярджае, што *„тэорыя нацыяналістычнае палітыкі, якая пропагуецца у кнігах і артыкулах п. Станіслава Грабскага заміняе нашыя* (польскія — Рэд.) *адносіны з чужымі нацыянальнасьцямі у істотнае пекла“*.

Да гэткае атэстацыі будучага Міністра Прасьветы, на абавязку якога ляжа правядзеньне у жыцьцё новага школьнага закону аб праве роднай мовы, дадаць абсолютна няма чаго.

Тэорэтык Рыскага міру, прызнаушы прынцыпіяльную незалежнасьць Беларусі і Украіны, меу-бы зацяжкую перад сабою задачу разьвязаньня беларускае і украінскае проблемау у межах Польшчы.

Пры сьцьверджанай здольнасьці мяняць палітычную афарбоуку свае натуры, хто ведае куды кінууся-б п. Ст. Грабскі цяпер пад старасьць.

Дзеля падходу да важнае школьнае рэформы патрэбна, на наш пагляд, асоба болей ураунаважаная, дэмократычная з найвыразьнейшымі азнакамі нацыянальнае цярпімасьці.

Тормазам, які затрымау п. Ст. Грабскага на дарозе да пасады Міністра Прасьветы зрабіуся яго колёга па апрацаваньню языковых законау п Тугут, партыя якога не дала згоды на супрацоуніцтва свайго дасюлешняга павадыра з крайнім нацыяналістам Ст. Грабскім у кабінэце міністрау. П. Ст. Тугут мусіу саусім выступіць з партыі.

А у праціуным выпадку, кандыдатура п. Ст. Грабскага у Міністры Прасьветы прайшла-б да свае мэты бяз ніякіх перашкодау.

Пакуль што, далейшы лёс кандыдатуры новага міністра прасьветы няясны і хацелася-б спадзявацца, што кірауніцтва важнаю для нас справаю Прасьветы ува усёй Польшчы пападзе у болей знаёмыя з тутэйшымі варункамі рукі.

А з гэтае прычыны нам ня прыходзіцца, пакуль што шкадаваць тае няудачы у задуманай п. Старшынёю Міністрау рэконструкцыі свайго кабінэту, якая ужо саусім яскрава аформілася.

Палітычны агляд.

Агульная ўвага паранейшаму зьвернена на лёнданскую конфэрэнцыю. Дасюль яшчэ не дасягнена паразуменьне ні па адным з пытаньняў. Прынамсі ў парыскіх палітычных кругох глядзяць, пакуль што, досіць пэсымістычна на яе рэзультат. На конфэрэнцыі адразу адбылася спатычка двух пунктаў гледжаньня — францускага і ангельскага, саўсім процілежных, якіх дасюль яшчэ не ўдалося пагадзіць. Калі запануе ангельскі пункт гледжаньня, дык гэта будзе роўназначна нарушэньню Вэрсальскага Трактату і паслужыць прэцэдэнтам дзеля далейшых ухіленьняў ад яго выпаўненьня. Дзеля гэтага Францыя й стараецца да апошняе магчымасьці бараніць сваю пазыцыю. Пазытыўным рэзультатам конфэрэнцыі зьяўляецца тое, што асобаю, якая мае устанавіць, ці нарушыла Нямеччына плян Давіса, правядзеньнем у жыцьцё якога займаецца лёнданская конфэрэнцыя, назначаецца амэрыканскі гэнэральны дэлегат. Толькі пасьля яго опініі выносіць сваё рашэньне рэпарацыйная камісія, якая раней была галоўным рашаўным органам.

Побач з лёнданскаю конфэрэнцыяю дажывае свае апошнія дні і англа-савецкая конфэрэнцыя. Бальшавікі, каб дастаць пазычку ад ангельскіх капіталістаў, пайшлі на ўсе уступкі. Яны няпоўнасьцю, але прызнаюць даваенныя царскія даўгі і гатовы адшкадаваць ангельскіх грамадзян, маемасьць якіх загінула ў С. С Р. Р. пасьля бальшавіцкае рэвалюцыі. Але тыя варункі, якія прапануюць бальшавікі, далёка не здавальняюць ангельцаў. Бальшавікі прапануюць, як адшкадаваньне за забраную маемасьць, 10 мільёнаў фунтаў штэрлінгаў, альбо 100 мільёнаў рублёў, у той час, як ангельцы падалі пратэнсію на 180 мільёнаў фунтаў штэрлінгаў, г. зн. на 1,800 мільёнаў рублёў. Нарэшце, ангельскія прамыслоўцы зрабілі компромісную прапазыцыю, роўную 115 мільёнам фунт. штэрлінгаў, з якіх 20 мільёнаў павінны быць выплачаны зараз-жа, а рэшта ў 10 ратаў. Магчыма саўсім, што бальшавікі й на гэта згодзяцца, спадзяючыся адтрымаць пазычку, без якое яны ня могуць абыйсьціся з прычыны бязвыхаднага фінансава-эканамічнага палажэньня Саюзу Соцыялістычных Радавых Рэспублік. Там ізноў голад; на Волзе і Доне радавыя ўлады стрывожаны тым, каб забясьпечыць хлебам ахопленыя голадам раёны, з якіх насяленьне масамі ўцякае ў суседнія акругі, прадаючы забясцэн жывы й няжывы інвэнтар. Для Дзяржынскага новая работа; ён цяпер зьяўляецца прэзэсам эканамічнае рады. Ен распарадзіўся рэквізаваць хлеб у ураджайных мясцовасьцях дзеля раздачы яго галодным уцекачом.

З падзеяў за межамі Эўропы варта ад‘значыць Мароканскую вайну і паўстаньне ў Бразыліі. Мароко, як вядома зьяўляецца гішпанскаю колёніяю ў Афрыцы. Там заўсёды паўстаюць беспарадкі і гішпанскае войска часта церпіць паражэньні. Скарыстаўшы з няўдачаў гішпанскага войска ў Мароко, гішпанскія нацыяналісты год таму назад паўсталі пад кіраўніцтвам гэнэрала Прыма-дэ-Рывэры і зрабілі пераварот на ўзор фашыстаўскага ў Італіі. Прыма-дэ-Рывэра ўва ўсім коп’яваў італьянскага дыктатара Мусоліні. Ранейшыя міністры паўцякалі за граніцу, а хто з іх не пасьпеў гэтага зрабіць, дык быў арыштованы і засуджаны сядзець у вастрозе. Але цяпер фашызм аскандаліўся забойствам соцыялістычнага пасла Маттэотті ў Італіі, а побач з гэтым пачаў губляць ранейшы ўплыў і гішпанскі фашызм, асабліва пасьля перамогі левых на выбарах у Францыі. Апошнім часам навет была абвешчана амнэстыя ўсім палітычным засуджаным. Але наймацнейшы ўдар гішпанскаму фашызму наносіць апошняя ўдача мароканскіх паўстанцаў. Гішпанскае войска зноў разьбіта ў Афрыцы і адступае перад паўстаўшымі мясцовымі жыхарамі. Гэтая ўдача апошніх, быць можа, вырашыць лёс гішпанскага фашызму, дзеля якога няма грунту ў Эўропе.

У Бразыліі (Паўднёвая Амэрыка) рэвалюцыя ахапіла цэлы вокруг Сан-Паулё. Адбыўся рад страшэнных бітваў паміж рэвалюцыянэрамі і ўрадовым войскам. Але, нарэшце, ўрадовае войска пачынае браць верх.

I.

Фінансавыя справы.

Паступленьне дзяржаўных падаткаў у Ліпні.

Паводлуг часовага падлічэньня даходаў ад публічных данінаў і дзяржаўных манаполяў за першую дэкаду (10 дзён) бягучага ліпня месяца паступіла:

Зямельнага падатку 552.000 злотых; прамысловага падатку — 3.755.000 злотых; падаходнага падатку 1.184.000 злотых; падатку ад маемасьці 10.592.000 злотых.

Агулам непасрэдныя падаткі далі ў першыя 10 дзён Ліпня месяца

16.084.000 злотых, а значыцца дзякуючы даплатам падатку ад маемасьці блізу што тры разы столькі, колькі было даходу ў 1-я 10 дзён Чэрвеня, калі паступленьне ад гэтых чатырох падатковых групаў раўнялася 5.659.000 злотых.

Трэба заўважыць, што паступленьне ад прамысловага падатку ў першай дэкадзе Ліпня месяца было ў тры разы большым, як у першай дэкадзе Чэрвеня.

Падаткі ад сьпірту, цукру й алею далі ў першай дэкадзе Ліпня 5.562.000 злотых, тады як у 1-ай дэкадзе Чэрвеня — 3.647.000 злотых.

Гэрбавая аплата дала ў 1-ай дэкадзе Ліпня 2.836.000 злотых, а ў 1-ай дэкадзе Чэрвеня 2.100.000 злот.

Манаполі далі ў 1-ай дэкадзе Ліпня 4.287.000 злот., тады як у 1-ай дэкадзе Чэрвеня 3.352.000 злот.

Агулам чатыры спомненыя рубрыкі дзяржаўных даходаў далі ў 1-ай дэкадзе Ліпня 28.700.000 злотых, тады як у 1-ай дэкадзе Чэрвеня яны далі 14.760.000 злотых.

Бюд'жэт на 1925 год прадбачыць далейшую рэдукцыю вураднiцкага пэрсаналу.

Бюд'жэты паасобных Мiнiстэрстваў маюць быць падаты Мiнiстру Скарбу найпазьней да 10 верасьня гэтага году.

Новыя дзяржаўныя будоўлі маюць быць робленымі толькі ў меру неабходнасьці, сьцьверджаную Міністэрствам скарбу. **Р.**

ПАЛІТЫЧНАЯ ХРОНІКА.

У Польшчы.

— Прэзэс польскае дэлегацыі ў мяшанай рээвакуацыйнай і спэцыяльнай камісіі ў Маскве Ант. Альшэўскі пакінуў сваю пасаду, заняўшы кіраўніцтва міжміністэрыяльнае камісіі па справе выпаўненьня рыскага трактату. Намесьнікам п. Альшэўскага зьяўляецца дасюлешні віцэ-прэзэс д-р Кунцэ.

— Пасол Стан. Тугут быў запрошаны на 20 гэтага ліпня п. Прэзыдэнтам Рэспублікі на конфэрэнцыю ў Спалу.

— Распараджэньнем ваяводы распушчана кракаўская гарадзкая рада; функцыі прэзыдэнта места часова даручаны віцэ-ваяводзе з правамі ўрадовага камісара.

— Правыя партыі і „Пяст" выказаліся проці кандыдатуры Скржынскага і Кухаржэўскага ў міністры заграчнічных справаў. „Пяст" выстаўляе кандыдатуры Врублеўскага, Велёвейскага і Альшэўскага. Ёсьць чуткі, што адстаўка дасюлешняга міністра Замойскага прынята ня будзе.

— Колькі дзён назад была абкрадзена кватэра ваеннага міністра гэнэрала Сікорскага. Паўставала небясьпека палітычных матываў, але віноваты злоўлены і справа выясьнена.

За граніцай.

— У **Вашынгтоне** (Паўночн. Амэрыка) адтрыманы весткі, што паўстаньне ў **Бразыліі** ўсьмірана.

— Паводлуг вестак з Нью-Іорку, найбольшая падводная чайка **Амэрыканскіх Злучаных Штатаў**, якая маець 113 мэтр. даўжыні і 9 мэтраў шырыні, спушчана на мора. Будуецца яшчэ 8 чаек гэтага самага тыпу.

— **Амэрыканскі** прэзыдэнт Кулідж задаволены дасюлешнім ходам справаў на лёнданскай конфэрэнцыі.

— **Нямецкі ўрад** пераслаў рэпарацыйнай камісіі справаздачу, статуты і законапроекты, апрацованыя арганізацыйным камітэтам для прамысловых облігацыяў.

— **У Нямеччыне** магчымы ўнутраны крызыс з прычыны опозыцыі соцыяль-дэмакратаў проці пастанаўленьняў ураду датычна зьмены 8 гадзіннага дня працы.

— **Нямеччына** дамагаецца безварунковага ачышчэньня окупацыі Руры, а таксама поўнага скасаваньня франкабэльгійскага кантролю над чугункамі ў окупованым раёне.

— **У Вэнгрыі** начальнік дзяржавы скасаваў працэс проці асобаў, якія стараліся ў кастрычніку 1922 г. вярнуць на пасад быўшага караля Каруся Габсбурга. Гэткім чынам, граф Андрашы, Ракоўскі, Грац, майор Остэнбург і інш. вэнгорскія монархісты не панясуць ніякай кары.

— У сталіцы **Пэрсіі** г. Тэгэране натаўпам забіты амэрыканскі консуль падчас фатаграфаваньня ім публічнае студні. Сэкрэтар консуля, паліцэйскі афіцэр, а таксама 6 агентаў паліцыі ранены.

— Дэлегат **С. С. Р. Р.** у Англіі Ракоўскі заявіў прадстаўніком прэсы, што англа-савецкія перагаворы зрабілі вялікі поступ у сэнсе ўрэгуляваньня шмат якіх справаў.

— У **Югаславіі** падаўся ў адстаўку кабінэт міністраў на чале з Пашычам. Кароль прыняў прэзэса Скупшчыны (парлямэнту) Іовановіча разам з лідэрамі паасобных парлямэнцкіх групаў. Місія стварэньня новага кабінэту паверана Іовановічу.

— 18-га г. ліпня ў Маскве падпісана консулярная конвэнцыя паміж Польшчаю і Саюзам Соцыялістычных Радавых Рэспублік.

— **Ангельскі** амбасадар у Бэрліне выехаў у Лёндан дзеля беспасрэдных зносін з міжсаюзнаю конфэрэнцыяю.

— Соцыялістычная фракцыя **нямецкага** парлямэнту падала інтэрпэляцыю, дамагаючыся незабаўнае ратыфікацыі Вашынгтонскае конвэнцыі аб 8 гадзінным дні працы.

— У **Рызе** пачаўся процэс проці пастара Нэдра, які падчас нямецкае окупацыі быў старшынёю рады міністраў у **Латвіі**, а цяпер абвінавачаны латвійскім урадам у прычыненьні шкоды дзяржаве.

У **Італіі** ўрад нарыхтаваў дэкрэт, які мае на мэце страшэнна абмежаваць свабоду прэсы. Усе італьянскія саюзы журналістаў адмовіліся вызначыць сваіх сяброў у прадбачаную дэкрэтам прасовую камісію; заместа журналістаў ўрад пазначыў у гэту камісію судзьдзяў.

— **У баўгарскай** сталіцы, Софіі, будынак, у якім мясьціўся ўрад палітычнае паліцыі ўзарваны дынамітам 20-га гэтага ліпня. Віноўнікі падрыву ня выкрыты.

— **У Мароко** гішпанцы церпяць далейшыя паражэньні ад паўстанцаў. Паўстанцы ўзялі ў палон ужо 2000 гішпанцаў, забілі й ранілі каля 1000, перарваўшы гішпанскі фронт і прымусіўшы іх уцякаць у беспарадку.

— Аг. Гаваса паведамляе, што на **Лёнданскай** конфэрэнцыі саўсім не паднімалася пытаньне аб заклікаваньні на конфэрэнцыю *нямецкіх* дэлегатаў.

— Як паведамляюць з Лёндану, прадстаўніком *Нямеччыны* на Лёнданскай конфэрэнцыі назначаны д-р Мэйер.

— Першыя дзьве камісіі конфэрэнцыі саюзьнікаў у Лёндане цалком закончылі сваю працу.

— Адказваючы на тэлеграму *францускага* прэм'ера Эрыо аб замеры Францыі навязаць дыплёматычныя зносіны з радавым урадам зараз-жа пасьля лёнданскае конфэрэнцыі, Чычэрын выказвае радасьць і надзею, што хутка пачнуцца францускa-савецкія зносіны.

— **У Грэцыі** пасьля бурных дэбатаў над пытаньнем аб агульнай палітыцы ўраду, парлямэнт 158 галасамі проці 131 адмовіў у вотуме даверыя да ўраду, што выклікала адстаўку ўсяго кабінэту. Тварыць новы кабінэт возьмецца хіба што Кафандарыс.

— **З Чэхаславацкае** сталіцы Прагі надыйшлі весткі, што там выкрыта вялікая бальшавіцкая шпіёнская арганізацыя, на чале якой стаяў Горвіц-Самойлаў, быўшы рэдактар расейскае газэты „Варшавское Слово". Ен арыштованы ў Празе разам з 3 асобамі, прыбыўшымі з Польшчы.

— **Югаславянскі** пасол у Софіі заявіў протэст свайго ўраду з прычыны баўгарскіх бандаў на югаславянскай тэрыторыі.

— **Францускі** і **бэльгійскі** дэлегаты на лёнданскай конфэрэнцыі запротэставалі проці варункаў амэрыканскае пазычкі *Нямеччыне* у суме 800 мільёнаў, знаходзячы, што варункі гэтыя пярэчаць Вэрсальскаму трактату.

— Паводлуг вестак з Лёндану, палажэньне *бразыльскіх* паўстанцаў у Сан Паўлё труднае. Урадовыя войскі ў 5 разоў перавышаюць сілы паўстанцаў.

Стахурская.

(Глядзі № 6 „Грам. Голасу").

IV.

Стахурская апынулася ляжачай на халодным сьнезе з падзёртай да крыві шчакой і нязьмернай злосьцю ў сэрцы. Адна нага яе мерзла ў сьнезе, бо атопак з яе зваліўся і застаўся ў карчме. Вусны, яе трасьліся, рукі самавольна дралі сьнег, усё цела траслося ад крыўды, ў адказ на якую яна сыпала на скрыўдзіўшага самыя брыдкія, самыя паскудныя выразы, прыдумваючы і камбінуючы іх якнайстрашней; яна выкрыкала іх з такім стараньнем, нібы знаходзіла ў гэтым палягчэньне свайй крыўдзе.

Тоўстая жыдоўка вынесла ёй атопак, абула на нагу і стала яе падымаць, кажучы:

— Уй, Стахурская, нашто ты яе чапала, хай яна згарыць... ну, ідзі дадому, высьпіся...

Але Стахурская яе ня слухала. Пакапаўшыся ў кішані, яна выняла адтуль апошні рубель, і, піхаючы яго жыдоўцы, крычала:

— Сорка, дай яшчэ гарэлкі, гарыць у мяне тутака — паказвала яна на грудзі, — душа мая гарыць, пэнкнець сэрца, чую гэта дай яшчэ гарэлкі...

Сорка шмыганула ў дзьверы і зараз вярнулася з бутэлькай пад хвартухом, каторую аддала Стахурскай. Тая зараз-жа яе адкаркавала і залпам апаражніла напалову; калышучыся на няверных нагах, яна прыслухалася да болю пакрыўджанага сэрдца і наплываўшага дурману гарэлкі; акрываўлены твар яе зьмякчыў рысы, паспакайнеў; толькі ногі не стаялі спакойна і яна, патупаўшы імі на месцы, рушылася ўперад. Скора яе сьпіхнулі перахожыя з масткоў і яна йшла сярод вуліцы, ня помнячы куды і нашто; расшпіленая ватоўка яе махала поламі як крыльлямі, сівыя валасы распасьціраліся па ветры, выбіўшыся з-пад спаўшае хусткі; сама яна хісталася ў бакі, сьлізгаючыся на зношаных атопках; правая рука яе бясьсільна вісела, трымаючы бутэльку, левая часта падымалася ўгару — то жэстам мальбы, то грозьбы... Памутнеўшыя сінія вочы узьнімаліся да неба, а вусны ціха вымаўлялі жалабу на нядаўнюю крыўду, яшчэ жывую ў памутнеўшым розуме.

— Матачка Найсьвентшая, царыца Ты мая нябесная! хіба-ж Ты не пачуеш гэтай крыўды і не пакараеш гэтага... р-р-р... — заскрыпела яна зубамі. — Арыштант!.. злодзей!.. р-р-р... — тут пасыпалася на ўсю вуліцу такая страшная лаянка ў перамежку з імёнамі сьвятых, што перахожыя стыдаліся і адварачаваліся.

Належыўшыся і замарыўшыся, яна застанавілася, дакончыла гарэлку і, адкінуўшы бутэльку ў бок, пайшла далей, мармычучы бяз сэнсу і думкі. Выпадкова зірнуўшы ў бок, яна пазнала дзяму дому, дзе жыла Катрына. Абраз мілай дзяўчыны паўстаў у галаве Стахурскай, а ногі самі сабой скіраваліся да брамы. Прайшоўшы падворак, яна падыйшла да знаёмых дзьвярэй і хацела іх адчыніць але павалілася і зачала, лежачы, стукаць у дзьверы. Выйшла Катрына і аж крыкнула з дзіву:

— А Божухны, гэта-ж Стахурская зусім п'яная, што мне з ёю рабіць?..

— На вуліцу выкінуць — адазваўся з-за плячэй Катрыны чарнявы „ундзер", і выйшаўшы з прымна, ўзяў Стахурскую за падпахі і пацягнуў праз падворак да брамы; тая бічкавалася, вырывалася, лавіла ўкусіць за рукі, крычачы на перамэнку то да „ундзера" то да Катрыны: — Не чапай!.. проч!.. а ты, сьцерва, чаго стаіш?.. цешышся, як над старой зьдзекуюцца... думаеш шчасьліва, маючы салдата... дурная ты, мяне ня гэткія кахалі і ня тое ад іх мела, а цяпер во і дарма нікому непатрэбна... — гэтак частавала яна Катрыну аж пакуль яе ня выцягнулі і ня кінулі на вуліцы. Падняўшыся на ногі, яна пайшла далей. Сэрца яе ныла ад жалю, ад такой зьнявагі, якую дачыніла ёй Катрына, заўсёды такая добрая і спагадная. У душы яе йзноў усплывала незадаваленьне людзьмі, дзікімі, самалюбнымі, нелітасьцівымі... Зноў усярэдзіне яе ўзьняўся ўсё такім чужым, далёкім, сьцюдзёным... Здаецца пайшла-б кудысь, каб нічога ня чуць, ня відзець, ня ведаць... Застанавіўшыся і заплюшчыўшы вочы, ўздрыгнулася ўсім целам і разьвяла рукамі, нібы вырываючыся ад цяжкага ўражаньня... Зноў палезла яна шукаць па сваіх кішэнёх, але, нічога там не знайшоўшы, азірнулася кругом, шукаючы сабе ахвяры сярод перахожых — калі свае грошы канчаліся, яна пераходзіла на свой звычайны спосаб адкрытага вымаганьня ў перахожых грошай на гарэлку, і бедны той, хто захоча ёй адмовіць: яна напяець яму такіх кампліментаў, праследуючы часта аж да кватэры, што другі раз уцякаць за вярсту, або адкупіцца неадмоўна. На гэты раз яна нікога ўпабліжку ня ўбачыла і дзеля таго падышла да аптэкі, і грукаючы кулаком у раму, крычала сіплым басам:

Агляд прэсы.

Польская прэса, разглядае пытаньне аб нядачы прэм'ера Ул. Грабскага рэконструіраваць і парлямэнтарызаваць кабінэт, які цяпер істнуе, спосабам далучэньня у яго склад двух лепшых парлямэнтарыяу Станіслава Грабскага і Станіслава Тугута. Аб тым, як магла нарадзіцца такая думка у прэм'ера, газэта „Kurjer Poranny“ піша, што:

У прысутнасьці Ст. Грабскага, прэм'ер Ул. Грабскі зьвярнуўся да Тугута больш-менш з гэтакімі словамі: „Вы выпрацавалі і правялі праз Сойм, важны дзеля гаспадарства, закон аб нацыянальных меншасьцях. Трэба толькі яго правясьці ў жыцьце. Дзеля гэтага прапаную, каб мой брат, Ст. Грабскі, прыняўшы партфэль міністра асьветы, рэалізаваў закон у гаспадарстве; а Ст. Тугут, як міністар заграні́чных справаў, рэалізаваў-бы гэты закон заграніцай“.

Тугут папрасіў даць яму час надумацца, і аб гэтых прапановах зрабіў даклад клюбу „Wyzwolenie“, дзе таксама папрасіў часу, каб падумаць. Хутка пасьля гэтага Тугут выехаў на некалькі дзён на крэсы дзеля агляду вастрогаў. Ст. Тугут, разглядзеўшы сытуацыю, адмовіўся ад паста міністра заграні́чных справаў, таму што прэм'ер ўваход ў яго кабінэт зьвязвае з уваходам Ст. Грабскага, а сучасная праца з Ст. Грабскім лічыцца ў клюбе „Wyzwolenie“ як casus belli. Апроч таго, бяручы на ўвагу слабасьць здароўя і расход ў паглядах, датычна мэтадаў працы для гаспадарства, істнуючы між клюбам і Тугутам, апошні лічыць далейшую працу ў клюбе дарэмнаю і праз гэта пастанавіў выйсьці з клюбу.

З адмовай Тугута ад міністэрскага партфэлю касуецца і кандыдатура Ст. Грабскага. Па прычыне таго, што ўсялякія перагаворы прэм'ера Грабскага з Ст. Грабскім і Тугутам рабіліся ў старане ад міністраў заграні́чных справаў Замойскага і асьветы Міклашэўскага зусім бяз іх ведама, дык апошнія засталіся пакрыўджанымі і падаліся ў адстаўку. Прэм'ер, пакуль-што, адстаўкі ня прыняў.

З усіх польскіх партыяў, толькі P. P. S. увесь час была скэптычна настроена датычна падобнага пляну прэм'ера. Пасьля правалу гэтае справы прэм'ера „Robotnik“ у артыкуле пад загалоўкам „Partacki epizod“, між іншым, піша:

Партацтва рэконструкцыі крылася ў тым, што Ул. Грабскі хацеў узмацаваць свой кабінэт спосабам,—калі так можна сказаць,—хімічна сымболічным. Прэм'ер сказаў сабе: мой кабінэт пазапарлямэнтарны, што складае яго слабы бок. Дзеля таго, што ня можа быць мовы, з пагляду на уклад сіл у Сойме, аб утварэньні трывалае парлямэнцкае большасьці, дык падфарбую свой пазапарлямэнтарны кабінэт лёгкаю парлямэнтарнаю рошчынаю. Аднак-жа, каб ухіліцца ад парлямэнтарнага ўзварушэньня, якое магло-б давясьці да зваленьня кабінэту, зашчыкну свайму кабінэту парлямэнтарную эндэцкую дозу і адначасна вызваленскую проціатруту на яе.

Адразу выбяру прадстаўнікоў гэтых партыяў, дзьве найболып сымболічныя фігуры эндэцыі і Вызваленьня. Два Станіславы з двух канцоў Сойму, былі-б у гэтай комбінацыі ня толькі двама новымі міністрамі, але таксама й язычком парлямэнтарнае роўнавагі, абапёртае на дзьвюх дужых партыях па абодвух баках Ізбы.

Далей газэта даказвае усю дарэмнасьць гэтае комбінацыі:

Памылка, зробленая Ул. Грабскім была дваякая. Ен памыляўся, думаючы, што адтрыманьне Тугута выратуе яго ад неабходнасьці прыцягнуць на свой бок „Вызваленьне“. Тугут, уваходзячы ў кабінэт не па даручэньню „Вызваленьня“, перастае быць прадстаўніком левае партыі ў гэтым кабінэце. Гэта зразумеў Тугут і ня прыняў міністэрскага портфэля проці опініі свае партыі.

А ў другім — памыліўся Грабскі, дапусьціўшы, што пэўная салідарнасьць, якая выявілася паміж Ст. Грабскім і Тугутам падчас апрацоўкі закону аб мовах, а таксама вартых жалю праяваў салідарнасьці паміж правіцай і „Вызваленьнем“ ў адносінах да рабочых і гарадзкога насяленьня,—хапае, каб сцэмэнтаваць яго будучы кабінэт на грунце агульна-дзяржаўных інтарэсаў...

Станіслаў Грабскі і Станіслаў Тугут былі-б можа у кабінэце п. Ул. Грабскага стражнікамі парлямэнцкае гармоніі, але ніколі ня былі-б *элемэнтам роўнавагі ува урадзе* (курсыў Rob.). А гэта, дзеля тае простае прычыны, што ня маюць супольнае палітычнае праграмы... Вазьмем хаця-б пытаньне аб нацыянальных меншасьцях. Тое, што было для Ст. Грабскага „maximum таго, што можа даць Польшча меншасьцям, тое для Тугута, і прынамсі для яго партыі, — пачаткам рэформаў ў гэтай галіне. І, нарэшце, закон аб мовах настолькі будзе цэнны, пакольні чэсна будзе праведзены ў жыцьцё. Але мы пераконаны, што Ст. Грабскі гэтае задачы ня выпаўніць...

Не шкадуе у крытыцы дзеяньняў Грабскага і правая прэса. Пасол Стронскі у „Rzeczypospolitej“ піша:

Рэзультат варт жалю. Гэта азначае, што самая праца ў гэтым кірунку, хоць і натхнёная найлепшымі замерамі, была вельмі непрадглеџжанай і грубай. Трэба адкрыта заявіць, што праца была партацкая.

У С. С. Р. Р.

Безработцьце.

Ў „Правде“ (№ 156) даюцца цікавыя весткі аб становішчы рынку працы ў С. С. Р. Р. Газэта сьцьвярджае, што апошні час пытаньне аб безработцьці прыцягнула грамадзянскую ўвагу. На 1-га красавіка на біржах працы зарэестравана 1.369.000 чал. супроць 1.240.000 чал., што былі на 1 студня г. г. Гэткім чынам за першую чэцьверць с. г. агульны лік безработных павялічыўся на 10,4%. Калі даныя безработцьця разлажыць на адпаведныя складкі, дык выйдзе, што на прамысловых работнікаў выпадае 25,1%, на інтэлігэнцкія прафэсіі — 32,5% і на падзёншчыкаў — 25,6%. З ліку зарэестрованых безработных 42,1% зьяўляюцца сябрамі праф. саюзу.

Калі бліжэй падыйсьці да лічбы безработцьця—1.369.000 ч., дык у гэтым складзе зарэестрованай безработнай масы маем 20% асобаў, якія першы раз прапануюць сваю працу і у сэнсе дослоўным не зьяўляюцца безработнымі, г. зн. тымі, што засталіся без свайго працоўнага заробку з прычыны скарачаньня ці ліквідацыі прадпрыемства (установы). Скінуўшы з рахунку безработных гэтыя 20% адтрымаем у рэшце больш за 1.000.000 чал.

У працягу мацнейшага росту безработцьця (1923 г.) біржы ня здолелі стаць цалком строга пасрэдніцкімі органамі і ў рабоце біржаў дужа праводзіўся момэнт мэханічнай пасылкі на работы ў парадку запісаў і чаргі.

Разлажыўшы безработцьце па прычынах, адтрымаем гэткае палажэньне: ад скарачаньня штатаў і з прычыны ліквідаваньня прадпрыемстваў (установаў) 48,6% агульнага ліку усіх зарэестраваных, зволыненых па іншых прычынах—17,7%, па дэмобілізацыі з арміі і флёту—2,1%, тых, што першы раз прапануюць сваю працу — 21,4%, не працавала наймітамі апошнія 3 гады—10,2%.

— Гэй, ты, сівое бруха, давай на чарку... чуеш, зараз, бо ўсе пэйсы выдзяру!..

Адтрымаўшы ад аптэкара некалькі капеек, і выманіўшы гэткім чынам яшчэ патроху ў некалькіх паважнейшых перахожых, яна пайшла да „манапалькі“. На рагу пляцу, сярод каторага відаць і чуваць было шмат народу, што згрудзіўся каля гандлярскіх паветак, Стахурскую прыемна ўзьняла вясёлая мэлёдыя гармоніка; тонкія галасы заліхвацкага „казака“ ліліся і пераліваліся тонкай трэльлю; нечыя старанныя пальцы роўным тахтам адбівалі фразы матыву, зьвязаныя ў несканчальны круг, захапляўшы музыкальнае вуха; сумнасьць аднатоннай мэлёдыі перабівалася шалёнымі скокамі безнадзейнай роспачы, гулкім рэхам адбівалася ў вуху слухача, скоўваючы яго ўвагу. Настрой Стахурскай адразу быў зьменены гэтымі гукамі, зачапіўшымі яе кволую чуласьць. Уся яе істота захапілася і памкнулася навальнаю сілаю танца, засланіўшага перад ёю ўвесь сьвет; нічога ня відзячы, нічога ня цямячы, нэрвовым жэстам правай рукі ўхапіла яна за падол андарака, адносячы яго ўбок, а левую руку ўскінула над галавой, фігурна выгнуўшы распасьцёртую далонь, з каторай выпалі сабраныя грошы. Ногі самі сабой затопалі ў тахт гармоніка, нясучы яе на сярэдзіну пляцу, штораз бліжэй да натаўпу, скуль няслася падмываўшая музыка. Угледзіўшы Стахурскую, натоўп зарагатаў сьмехам, а гармонік шпарчэй зайграў.

— Брава, Стахурская! — крычэлі найбольш жаўнеры: — Ай, да, молодец... а ну, еще!.. — Стахурская як скрозь сон чула гудзеньне натаўпу, выробляючы штораз новыя фігуры нагамі і рукамі, распусьціўшы па ветры валасы і махаючы расшпіленай ватоўкай. Але вось, неўспадзеўкі, спынілася музыка. Стахурская застанавілася, перавяла дух і азірнулася. Куча жаўнярОў цесна стаяла гледзячы ў бок быўшага касьцёла, забранага пад царкву. Ад брамы касьцельнага муру шпарка йшоў праз пляц малады сьвяшчэньнік, памахваючы шырокімі рукавамі свае чорнае вопраткі. Зірнуўшы ў яго бок, Стахурская з мінюту стаяла нібы нешта ўцямліваючы, пасьля перавяла вочы на касьцёл і ізноў на сьвяшчэньніка; твар яе балюча скрывіўся, вочы гнеўна заблішчэлі, кулакі сьціснуліся;

— Га, касьцёлы адбіраць!.. крыкнула яна ўрэшце і, схапіўшы жменю мокрага сьнегу, кінула ім у сьвяшчэньніка; момэнт стаяла як акамянелая, пасьля заскрыгітаўшы зубамі і істэрычна крычачы, пасыпала ў яго бок няпрыстойнымі выразамі і пабегла за ім з паднятымі кулакамі...

V.

Прачхнулася Стахурская ў знаёмай каморы паліцэйскага вучастку, цеснай і цёмнай; зубы яе ляскалі ад сьцюжы, ногі скасьцянелі. Папраўіўшы валасы і завязаўшы хустку, яна ўстала і зачала стукаць у дзьверы. Праз мінюту пачулася цяжкае тупаньне ботаў, а за ім грук адчыняных засавак; адчыніліся дзьверы, кінуўшы слабы бляск ад лямпы ў цёмную камору.

— Ну што, праспалася? — з усьмехам запытаўся вялізны паліцэйскі, прапускаючы Стахурскую ў праход. — Будзеш ізноў сядзець за абразу духоўнаэ асобы... і вечна яна яго зачэпіць... ото паганскі характар... заўтра а дзесятай гадзіне, каб ізноў была тут. Моўчкі, патупіўшы вочы прайшла Стахурская напалову цёмны праход, прыходню і вышла з ганку на вуліцу. Была ўжо ноч; марозная, сьветлая ноч, аздобленая ледзяным хрусталём і полагам іскравага сьнегу; поўны месяц калыхаўся ў сінім прасторы, бліскуча адбіваючыся на паверхні абледзянелай вуліцы і памосту. Мароз трашчэў бярвеньнямі, і здавалася, хацеў скаваць самае паветра. Глыбокая ціша дадавала ўрачыстасьці гэтаму мёртваму хараству і будзіла ў Стахурскай пачуцьцё адзіноцтва, цісьнуўшага яе дух і думкі. Суровая сьцюжа лезла ёй у рукі і ногі, дадаючы шпаркасьці ходу; яна ня йшла, а бегла, сьлізгаючыся па абмёрзлых дошках памосту. Цяжкае ўражаньне мінулага дня камянём вісела на сэрцы, выклікаючы патрэбу забыцца хоць на мінюту, хоць на момэнт... Зямелька, ты, мая родная, раступіся ты пада мной і вазьмі мяне жывую...—прастагнала яна голасна... Ціскаючы рукі ў рукавы, яна часьценька ступала ў напрамку да карчмы, прыслухаючыся да ўласнага тупату, адзінага на ўсёй вуліцы... — Вось карчма... Ці дасьць напавер?..— мільганула ў галаве Стахурскай; прайшоўшы вароты і брудны, завалены сьмяцьцём, падворак, яна падыйшла да дзьвярэй карчмара і зачала стукаць, перш нясьмела, а пасьля ўсё мацней, пераступаючы з нагі на нагу ад марозу. Адчыніліся дзьверы і паказаўся знаёмы твар Соркі, абрамлены раскудланымі космамі.

К.

(Канец будзе).

Апошнім часам моцнае ажыўленьне рынку працы выклікала пабольшаная пагрузка тэкстыльнай прамысловасьці. Але пушчэньне ў рух рынку працы не вядзе да скарочаньня ліку безработных і адначасна з павялічэньнем ліку сілы, якая працуе, расьце і безработыца.

Савецкія галадоўныя дабрадзействы.

Паводлуг „Известий", на паседжаньні найвышэйшага эканамічнага камітэту, каторы цяпер у Маскве абгаварвае справу голаду ў С. С. Р. Р., вядомы савецкі эканаміст праф. Папоў паведаміў, што работнікі ў раёнах: данецкім, самарскім і царыцынскім натаўпамі кідаюць капальні і фабрыкі, ўцякаючы з сем'ямі ад голаду ў ураджайныя мясцовасьці.

Папоў зазываў урад да неадкладнага ратаваньня, перасьцерагаючы, што крыніцы рускай прамысловасьці— данецкім вугальным капальням пагражае распад. Старшыня камітэту Дзяржынскі, згаджаючыся з Паповым, прапанаваў неадкладную рэквізыцыю збожжа ў сялян Сыбіры і Украіны. Ен выказаўся, што Расея знаходзіцца ў крытычным момэнце, работнікам і местам пагражае голад, што можа выклікаць контр-рэвалюцыю, а значыцца трэба правясьці рэквізыцыю з усёй строгасьцяй.

ПА СЬВЕЦЕ.

Вялікія катастрофы у Кітайшчыне і Японіі.

„Neues Wiener Journal" ў нумары з 17 г. м. падае дэпэшу з Новага-Ёрку, паводлуг каторае правінцыі Гоан Гунан і Кіангої катастрафічна заліты вадою. Зьнішчэньні маюць быць бяспрыкладнымі. Разьліў ракі Іанго прычыніў поўнае заводненьне найбольшага гандлёвага асяродку Кітайшчыны з паўночнага боку аж да самага Пэкіну. Зьнесена сонці вёсак. Ахвяры людзьмі лічацца тысячамі. Пэкін стаў зусім ізаляваным. Жаўнеры і работнікі працуюць дзень і ноч, насыпаючы абаронныя валы. Цян- дзін таксама ў пагрозе. Катастрофа ахапіла найбольш ураджайныя і надгусьцей заселеныя землі. Вялізныя запасы табакі і збожжа зьнішчаны дашчэнту. Знішчаны таксама рад капальняў. Места Калган, меўшае 75.000 жыхароў, таксама зьнішчана саўсім. Страты абрахованы ўжо на колькі мільярдаў даляраў.

Адначасна паведамляюць аб новых устрасеньнях зямлі ў Японіі. У 30 мілях на паўночны захад ад Кіото, адно за другім адбыліся чатыры моцных устрасеньні зямлі. Народ ратуецца, ўцякаючы ў панічным страху.

Бура у Бэльгіі.

Уночы на 19 гэтага ліпня ўдоўж усяго бэльгійскага берагу на моры гуляла страшэнная бура. У порце Остэндэ загінула 20 рыбалоўных караблёў. Бушаваўшае мора праглынула 20 чалавечых ахвяраў. Раніцаю цэлая флётылія рыбалоўных караблёў была неспадзявана захоплена бураю; чатыры караблі былі заліты вадою і затанулі.

Газэту прачытай і перадай суседу!

Той, хто умее чытаць, нікол' не палянуйся прачытаць няпісьменнаму!

Жыцьце провінцыі.

М-ка ВІШНЕВА, Валожынскага павету.

Уночы з 18 на 19 гэтага ліпня на м-ка Вішнева напалі 27 бандытаў, азброеных вінтоўкамі і кулямётамі. Паліцыя даганіла бандытаў у ваколіцах вёскі Яцкава; пры спатычцы забіты начальнік Валожынскае паятовае паліцыі, камісар Опацінскі. Бандыты адыйшлі да граніцы. Незабаўна быў высланы аддзел уланаў і дужыя аддзелы паліцыі, аднак шасьцём бандытам, якія пераапрануліся ў паліцэйскую форму, ўдалося перайсьці граніцу разам з забранымі конямі; рэшта бандытаў паразьбягаліся. Шуканьне іх цягнецца далей; кіруе гэтым прыбыўшы на места навагардзкі ваявода і акружны камэндант паліцыі.

ТУТЭЙШАЯ ХРОНІКА.

— **Зьезд сельска - гаспадарчых работнікаў.** У нядзелю адбыўся зьезд сельска-гаспадарчых работнікаў Віленшчыны. Старшынстваў грамадз Буйка. Зьезд зацьвярдзіў колектыўны дагавор на будучы год.

— **Падатак на карысьць безработных.** Група радных м. Вільні замервацца па прыкладу Варшавы ўвясьці спэцыяльны падатак на карысьць безработных. На сабраныя грошы можна будзе арганізаваць дармавыя абеды.

— **Падатак ад маемасьці.** 28-га ліпня канчаецца срок падаваньня заяваў з просьбамі аб зьмяншэньні падатку ад маемасьці з прычыны руйнацыі маемасьці ад ваенных падзеяў.

— **Правы Беларускай Гімназіі.** З новага школьнага году Віленская Беларуская Гімназія мае адтрымаць усе правы ўрадовае сярэдняе школы.

— **Новыя беларускія паслы.** Замест асуджанага падчас беластоцкага працэсу пасла Барана паслом Сойму мае стаць нейкі Сініла, а замест асуджанага па тым-жа працэсе пасла Якавюка кандыдатам у паслы зьяўляецца Якімовіч. У паслы гэтыя асобы прайдуць толькі ў тым выпадку, калі зракуцца йсьці ў Сойм тыя жыдоўскія кандыдаты, якія фармальна, пасьля Барана і Якавюка, маюць права быць пасламі, як чарговыя кандыдаты па сьпіску № 16.

— **Лік безработных.** Віленскае ўрадовае бюро па рээстрацыі безработных запісала 1084 безработных у Вільні.

— **Аплаты прашэньняў.** Улады разьясьнілі, што паколькі хто-нібудзь з грамадзян падаў прашэньне ў установу, якая ў данай справе некомпэтэнтна, дык пры пэрасылцы таго ці іншага прашэньня да адпаведнае установы, яно не павінна нанова аплачвацца. Аплаце падлягаюць толькі прашэньні, якія нанова падаюцца беспасрэдна адпаведнай уладзе.

— **Друкарні могуць працаваць і ў нядзелю.** Міністэрства Працы паведаміла Акружнога Віленскага Інспэктара Працы, што друкарні, ў якіх выпушчаюцца штодзенныя газэты, могуць працаваць і ў нядзельныя дні. Пры гэтым трэба сачыць, каб у суботы рабочы дзень не перавышаў 6-цёх гадзін і каб работнік працаваў 46 гадзін у тыдзень.

Навіны у тры радкі.

— У Бэрліне выкрыта пяць бандаў, рабіўшых фальшывыя грошы. Арыштавана 60 чалавек. Адна часьць іх падрабляла даляры, а другая ангельскія фунты.

— У нямецкай санаторыі д-ра Брэнэра каля г. Браслаўлю захварэла ад атручэньня лёгачнымі бацыллямі 228 пацыентаў, адзін хворы памёр.

— Паводлуг статыстыкі за 1921 г. у Польшчы ёсьць усяго 2 мільёны жыдоў.

— Польскі ўрад мае заняцца справай кватэрнага дадатку для дзяржаўных ураднікаў.

— Насьледнік нямецкага капіталіста Штыннэса замервацца перанясьці свае прадпрыемствы ў Мюнхэн.

УСЯЧЫНА.

Цікавае зьявішча.

Пярун у тэлефоне варшаўскай паліцыі.

На прайшоўшым тыдні падчас шалеўшае над Варшавай навальніцы, пярун ударыў у тэлефонны праваднік, што знаходзіўся на страсе дому пры Алеях Ерусалімскіх 10, у каторым месьціцца каманда паліцыі 1 вокругу. Ад удару перуна адпаў замок у вакне, да каторага пасаваўся дрот, праведзены з падворку па муры ў сярэдзіну пакою. Іскра прабегла праз усе тэлефонныя злучэньні ўсяго будынку, выклікаючы аглушальны трэск. Тэлефонаваўшы ў гэты момэнт кам. Новак адтрымаў лёгкае ўстрасеньне. З гэтым выпадкам злучана было цікавае зьявішча: жараўня лямпіёну аднаго з пакояў засьвяцілася і згасла. Нашчасьце ніхто з пэрсоналу ня быў пашкоджаны. Толькі доўга гутарылі на тэму здарэньня і расказвалі адзін аднаму аб перапалоху, выкліканым гукам перуна.

З тайнаў царскага двара.

У Маскве выйшлі з друку ўспаміны быўшага прыдворнага духоўніка Васільева, ў якіх ёсьць шмат падробнасьцяў прыдворнага жыцьця, невядомых дасюль болей шырокай публіцы.

Паміж іншым айцец Васільеў малюе драматычную сцэну, якая — паводлуг яго запэўненьняў — мела месца ў Лівадыі (Крым) пры пасьцелі паміраўшага Аляксандра III-га.

„Тое, што дзеялася ў дзень сканаваньня цара Аляксандра III,— расказвае аўтор,— перахоўвана было ў найвялікшым сакрэце, як дзяржаўная тайна і толькі сяганьня скупыя весткі аб гэтым даходзяць да вушэй шырэйшае публікі.

Пасьля сьмерці цара першаю павінна была злажыць прысягу на вернасьць новаму цару Мікалаю II ўдава-царыца Мар'я Фёдараўна. Але быўшая царыца катэгорычна адмовілася. Некаторыя з вялікіх княжатаў сталі на яе бок і не прысягнулі.

Царыца-ўдава і верныя ёй вялікія княжаты патрэбавалі ад Мікалая Аляксандравіча, каб зрокся пасаду на карысьць брата — вялікага князя Міхала Аляксандравіча. Але Мікалай II, падтрымліваны жонкаю Аляксандраю Фёдараўнаю і вялікім князем Сяргеем Аляксандравічам не паддаўся. Ен заявіў фрондыстам, што калі зараз-жа ня зложаць яму прысягі, дык абвесьціць іх здрайцамі дзяржавы і загадае выслаць за межы Расеі. Мар'я Фёдараўна прыняла гэтае рашэньне, кажучы з плачам сваім блізкім.

— Дарагія мае! Я-ж знаю Мікалая лепей, як хто-нібудзь іншы. Гэта мой сын і зьяўляецца для мяне наймілейшым. Але не такі ён, каб мог правіць Расеяю цьвёрдаю рукою, а якраз гэта й патрэбна. Баюся, што пад гэткім, як ён, гаспадаром Расея згіне.

У Лівадыі ў той час стаяў полк імя новага цара.

Мікалай паклікаў да сябе ўвесь афіцэрскі палкавы корпус і зьяўленьне гэтак паважнага ліку царскіх староньнікаў не дапусьціла да дварцовага пераваропу.

Першым прысягнуў вялікі князь Сяргей, за ім рэшта вялікіх княжат,— толькі Мар'я Фёдараўна надалей займала ранейшую пазыцыю.

Падчас прысягі царыца схавалася ў сваіх пакоях, заявіўшы, што яна цяжка хварэе.

Ды ня толькі царыца-маці радзіла Мікалаю, каб ня прынімаў кароны. І бацька яго, Аляксандар III, ня радзіў яму ўзыходзіць на пасад Раманавых. Нібыто, — як прынамсі расказвае айцец Васільеў,—цар Аляксандар, паміраючы, сказаў сыну:

— Мікола, ты-ж сам ведаеш аб тым, што табе не хапае сілы, каб правіць дзяржаваю. Ты чалавек слабы й ня цьвёрды. Пачакай, пакуль вырасьце твой браг Міхал, і аддай яму карону. Прысягні пры маёй сьмяротнай пасьцелі, што споўніш гэту маю апошнюю волю.

Мікалай прысягнуў, але прысягі ня споўніў.

У пазьнейшыя часы, ў болей цяжкія моманты, часта гаварыў, што Бог карае яго за нарушэньне прысягі, дадае бацюшка".

Гэтак піша айц. Васільеў.

Цікаўны разводны абычай.

Адзіны хіба ў сваім родзе цэрэмоніял існуе ў Бірманіі. Ласьне, калі ў гэнай дзяржаве шлюбная пара парашыць разыйсьціся, дык папросту запальваюць дзьве зусім аднолькавыя сьвечкі, дый чакаюць, якая з гэтых сьвечак згарыць хутчэй.

Тая старана (муж ці жонка), якое сьвечка згарыць раней, мусіць пакінуць хату, што зьяўляецца асабліва няпрыемным, дзеля тае прычыны, што гэткаму не дазваляецца забраць з сабой нічагусенькі, апрача вопраткі, якую маець на сабе; той-жа, хто застаецца ў хаце, робіцца ўласьнікам усяго, што ў ёй знаходзіцца.

Дзякуючы гэткаму абычаю, як чутно, разводы ў Бірманіі здараюцца падта-ж рэдка!

Ды й ня дзіва!...

Зашмат вялікая рызыка!!!

Патрыятычныя пчолы.

Францускі натуралісты і дасьледчык пчолаў Саваль, цьвярдзіць на шпальтах парыскага „Temps", што пчолы з вульяў, дастаўляемых праз Нямеччыну Францыі, ў сілу трактату аб адшкадаваньнях, ўцякаюць грамадамі з новае бацькаўшчыны, здаецца, ізноў у Нямеччыну.

Гэткая-ж зьявішча было заўважана раней у пчол аўстрыяцкіх, якіх, дваццаць пяць гадоў таму назад, прывязьлі ў Францыю з Крайны (зямлі славінцаў).

Выдавец: Беларуская Грамадзянск. Сабраньне. Рэдактар: Язэп Салавей. Друкарня „Lux", вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.